

Választ kiváltó stratégiák a magyar bírói kérdésfeltevésekben

Elméleti háttér, problémafelvetés, célok, hipotézis(ek)

A jogi diskurzusok vizsgálata a társalgáselemzés egyik alkalmazott területe (Drew 1985; Dobos 2014). A jelen előadás egy két éve zajló, a jogi diskurzusok elemzésének tárgykörébe tartozó kutatás legújabb eredményeit kívánja bemutatni. A magyar bírósági eljárások során feltett kérdések befolyásoló tulajdonságait vizsgálom a tanú- és szakértői bizonyításokban betöltött komplex szerepükből kiindulva. A kutatás korábbi fázisaiban sorra vettem a kérdésfeltevésekkor leggyakrabban alkalmazott befolyásolási- és befolyásolást minimalizáló stratégiákat, valamint egy komplex, jogi és nyelvészeti szempontokat egyaránt figyelembe vevő kérdéstipológiát is felvázoltam (Varga 2015). Az eredmények csak részben támasztották alá azt a korábbi hipotézisemet, mely szerint a bírák a befolyásolás minimalizálására törekednek kérdésfeltevéseikben, ugyanis információszerzés céljából alkalmaztak arculatvó és arculatfenyegető stratégiákat. Mivel bírósági döntés alapjául csak a bíróságon szóban előadott vagy ismertett anyag szolgálhat, a jelen előadás első hipotézise, hogy a bírák egyéb, választ kiváltó stratégiákat is alkalmaznak. A második hipotézis, hogy a választ kiváltó stratégiák használatában eltérés mutatkozik együttműködő és kevésbé együttműködő tanúk esetében. A kutatás fő célja a választ kiváltó stratégiák feltárása.

Módszertan

A vizsgálat korpuszát 16 bírósági tárgyalás alkotja, fele-fele arányban büntető- és polgári peres eljárás. 13 tárgyalást diktafonnal rögzítettem (22 óra 14 perc), a további 3 tárgyalásról írásbeli jegyzetet készítettem. A korpuszt komplex szempontrendszer alapján elemeztem: a konverzációelemzés módszereit funkcionális pragmatikai szempontokkal ötvöztem, valamint jogi és pszichológiai ismeretekre is szükség volt.

Eredmények

Az elemzések alátámasztották az első hipotézist: az arculatvó és arculatfenyegető stratégiák mellett más verbális választ kiváltó stratégiák is megjelentek a bírák kérdésfeltevéseiben. Ezek a következők: irányított eldöntendő kérdések használata, az első párszekvenciában az

asszertív beszédaktus mellett direktív beszédaktus (felszólítás) használata, valamint egy fordulón belül több kérdés feltevése. Mivel e stratégiák alkalmazása a kevésbé együttműködő tanúk kikérdezésére jellemzőek, együttműködő tanúk esetében pedig ezeknek a stratégiáknak az elkerülésére való törekvés figyelhető meg, a kutatás második hipotézise is beigazolódott. A választ kiváltó stratégiák összegyűjtésével a kutatás fő célja is megvalósult.

Következtetések

A hazai társalgáselemzés terén végzett kutatások köre bővült egy olyan sajátos, intézményesített társalgástípuson végzett elemzéssel, amilyenről eddig csak kevés adat áll rendelkezésre. A kutatás eredményei pedig a gyakorlatban is alkalmazható tudást nyújthatnak a bírósági tárgyalások résztvevői számára.

Irodalom

Dobos Csilla (2014) *Nyelv és jog*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó.

Drew Paul (1985) Analyzing the use of language in courtroom interaction. In Teun Adrianus van Dijk (szerk.) *Handbook of discourse analysis*. Vol.3. London: Academic Press.133–147.

Varga Marianna (2015) Bírói kérdésfeltevések a magyar tanú- és szakértői bizonyításokban. *Jelentés és Nyelvhasználat* 2. (Megjelenés alatt.)